

Lucie Šmídová

Tři životy

František Falerski –
skaut, politický vězeň
a osobnost K 231

Tři životy

František Falerski – skaut, politický vězeň a osobnost K 231

Lucie Šmídová

Recenzenti:

PhDr. Jiří Hoppe, Ph.D.

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Redakce Adéla Petruželková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova v Praze, 2017

© Lucie Šmídová, 2017

ISBN 978-80-246-3786-0

ISBN 978-80-246-3759-2 (online : pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2018

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Předmluva	9
Úvod	12
Dětství a mládí	19
Rodina a škola	19
Skauting	34
Skauting a jeho dobový a společenský kontext	34
Úspěšný skaut	39
Život ve vězení	60
Politické procesy a političtí vězni	60
Politický vězeň	63
Život po návratu z vězení	85
Političtí vězni po návratu z vězení v 60. letech 20. století	85
Nesvobodný život na svobodě	89
Závěr	120
Summary	123
Soupis použitých pramenů a literatury	125
Seznam zkratk	131
Obrazová příloha	132
Jmenný rejstřík	142

Duchovní osobnost je komplikovaná, mnohvrstevná a utvářena bolestí i radostí, úspěchem i selháním. Život prožívaný duchovně není myslitelný bez okamžiků temnoty a období pošetilostí.

Thomas Moore

Předmluva

Osudy Františka Falerskiho, skauta, katolíka, politického vězně, dělníka i člena ústředí organizace bývalých politických vězňů K 231, jsou pro československé totalitní režimy v mnohém symptomatické. Ambiciózní a pracovitý intelektuál s vůdčím talentem byl dvacet let, tedy celou polovinu svého života nucen žít v podmínkách, jež měly vést k fyzické i psychické destrukci člověka, nebo přinejmenším k jeho marginalizaci a ponížení.

V životě Františka Falerskiho hrála klíčovou roli víra v Boha. Tento v dětství, v mládí i ve vězení integrální prvek jeho každodennosti a na něm budovaná jistota o smyslu a cílech vlastního života se nejpozději po propuštění na svobodu mění v hledání a nejistotu. A třebaže pochyby o dosud „neotřesitelných“ pravdách jsou základním a zdravým předpokladem lidského zrání, nevíme, zda se Františku Falerskimu podařilo v poslední dekádě jeho života úskalími pochyb šťastně proplout. Jeho nečetné deníkové zápisy k tomuto tématu však dávají tušit, že se jednalo o duchovně mnohem autentičtější proces než prožívání náboženských jistot v první polovině života.

Osud Františka Falerskiho otvírá otázku lidského zrání a skrytého utrpení bývalých politických vězňů. Česká média i populární literatura obvykle prezentují politické vězně jako hrdiny či bojovníky, a následně jako odpouštějící oběti. Nezřídka jsou tázáni, co jim věznění dalo dobrého. Brány socialistických věznic však většinou opouštěli lidé zmrzačení tělesně i duševně, kteří se s následky vězení potýkali a potýkají po zbytek svého života. Zatímco o mučení nebo nemožnosti vykonávat své povolání se alespoň částečně mluví i píše, pocity viny a selhání, za něž se političtí vězni styděli a které často formovali jejich další život ve stejné míře, zůstávají do značné míry tabu. Zkoumané téma palčivě otvírá otázku, zda bývalí političtí vězni nezůstali se svou vnitřní bolestí v rodině i ve společnosti sami.

Můj vztah k Františku Falerskimu je do jisté míry osobní – můj otec Jaroslav Šikýř chodil ve Čtvrtém pražském oddíle Junáka nejprve do vlčat a po roce se stal členem družiny Lišek. Zúčastnil se řady výletů i legendárního „Tábora vožunžárů“. O skautování ve „Čtyřce“ i o Františku Falerskim, který skončil za mřížemi, jsem slyšela od dětství. Rozdíl mezi člověkem, kterého můj otec obdivoval, a člověkem, s nímž jsem se prostřednictvím pramenů setkala já, byl velký – nečekala jsem, že jeho utrpení mělo tolik podob a trvalo tak dlouho. Předkládaný portrét Františka Falerskiho není (nemůže být) černobílý. Velmi bych si přála, aby ilustroval nejenom složitost jednoho těžkého života, ale také společnosti a doby, kdy se odehrával.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat **Centru dějin české teologie**, bez jehož podpory a vstřícnosti by tato kniha nemohla vyjít, jmenovitě jejímu řediteli prof. PhLic. Vojtěchu Novotnému, Th.D.

Nejen zpracování této studie, ale ani vznik a zpracování osobního fondu Františka Falerskiho v Archivu Národního muzea by nebylo možné bez velkorysých darů, nezištné pomoci a spolupráce níže uvedených osob. Jsem velice zavázána a upřímně děkuji:

PhDr. Mileně Běličové za pomoc a odborné vedení při zpracování archivního fondu Františka Falerskiho v Archivu Národního muzea

Prof. MUDr. Pavlu Caldovi, CSc. za zprostředkování kontaktu na bratry Vilímovy

PhDr. Zoře Dvořákové za telefonický rozhovor

J. Havlovi za telefonický rozhovor a e-maily se vzpomínkami

Ing. Pavlu Holému za osobní setkání, rozhovory a zpřístupnění památek na dobu věznění

Miroslavu Hopfingerovi za zapůjčení cenných deníků

Bohumíru Jakubjákovi za telefonické rozhovory a dopisy

Prof. MUDr. Vladislavu Klenerovi, CSc. za osobní setkání, rozhovory, e-maily a zpřístupnění pramenů, které má ve svém vlastnictví

Ing. Jirímu Kněžů, CSc. za osobní setkání, rozhovory, e-maily a zpřístupnění kroniky družiny Havranů a jiných skautských pramenů

Knihovně Libri prohibiti za poskytnutí scanů ze sborníku Přádenko z drátů

Prof. PhDr. Eduardovi Kubů, CSc. za ochotu sdílet se mnou své letité odborné zkušenosti

Ing. Jiřímu Kutilovi, CSc. za osobní setkání, rozhovor a e-maily

Pavlu Mikovcovi za osobní setkání, rozhovor a za darování skautské pozůstalosti po Františku Falerskim

JUDr. Jiřímu Navrátilovi za osobní setkání a rozhovor

Jiřímu Stránskému za telefonický rozhovor a e-maily

Doc. Mirei Ryškové za odborné konzultace v oblasti teologie

Mgr. Marku Světlíkovi za osobní setkání, rozhovor, e-maily a pomoc s němčinou

svému otci Jaroslavu Šikýřovi, který byl první, kdo mi o Františku Falerskim vyprávěl

PhDr. Štěpánce Tůmové za osobní setkání a odborné názory z oblasti psychologie

PhDr. Ludmile Vachtové za celou řadu dopisů a odborné názory z oboru kunsthistorie

Ing. Zdeňku Vilímovi za osobní setkání a rozhovor

Ing. Františku Vilímovi za osobní setkání, rozhovory a za darování skautské pozůstalosti po Františku Falerskim

Mgr. Ivaně Vítků za osobní setkání, rozhovory a za darování pozůstalosti po manželích Falerských

Jiřímu Zachariášovi za telefonický rozhovor, rady a za zprostředkování kontaktu s M. Hopfingerem

MUDr. Janě Žmolíkové za osobní setkání, rozhovory, za darování pozůstalosti po manželích Falerských a za zpřístupnění dalších rodinných písemných památek

a svým blízkým za trpělivost.

V Praze v říjnu 2017

Úvod

Předkládaný text je biografií Františka Falerskiho na pozadí různých politických zřízení a v různých sociálních prostředích a sleduje v zásadě dvojí cíl. V první řadě mi jde o zevrubné seznámení čtenáře s Falerskiho životním příběhem. V druhé řadě pak o zmapování socializačních procesů, které se v jeho životě odehrávaly a jež provázely proměny jeho identity.

U každého člověka hraje velmi důležitou roli to, kde a s kým probíhá proces jeho socializace: jak hledá a nalézá své místo ve společnosti. V průběhu socializace se učíme, jaké hodnoty naše užší okolí (rodina) i širší okolí (město, stát, náboženská komunita atd.) uznává, jaké normy stanovuje, jak jejich dodržování vymáhá a sankcionuje a jaké jsou naše role ve společnosti. Vedle řady jednotlivých každodenních úkonů jde i o přijetí komplikovaných a abstraktních pojmů, jako je Bůh, s jehož vyznáváním jsou spojeny určité rituály a povinnosti. Socializace umožňuje člověku žít s lidmi, což není jen pasivní proces. Každý lidský kontakt totiž vždy ovlivňuje všechny zúčastněné, bez ohledu na to, zda si to uvědomují či zda to chtějí. Socializace je proces, který probíhá celý život, nicméně obvykle je nejintenzivnější v dětství a v mládí. Toto velmi obecné pravidlo však přestává platit v případech, kdy v životě člověka dochází k velkým a dramatickým změnám, například v důsledku války. Tyto procesy se pak někdy označují jako resocializace a mohou být skutečně náročné. Třebaže neexistuje jednotná teorie ani definice pojmu socializace, obvykle se rozlišuje tzv. primární, sekundární a terciární socializace. Primární probíhá od narození po dobu několika let a nejčastěji v rodině. K sekundární dochází ve škole a v různých, například sportovních organizacích a zasahuje do rané dospělosti. Terciární socializace probíhá u dospělých lidí v zaměstnání, partnerském vztahu apod. za relativně obvyklých okolností. Předěly mezi jednotlivými

etapami nejsou ostré, neboť jednotlivé fáze se překrývají a po určitou dobu probíhají paralelně.

Socializaci zkoumám tradiční biografickou metodou založenou na zkoumání identity. Tato metoda nepomíjí životní příběh, avšak skrze výzkum a následné porozumění životu zkoumané osoby přináší i vhled do prostředí a doby, v němž dotyčná osoba žila. Inherentním rizikem této metody je heroizace zkoumané osoby, kterou však může vyrovnávat antropologizující přístup. Ten pracuje s „obyčejností“ zkoumaných osob a všímá si vzájemného vlivu člověka na prostředí, ve kterém žije, a naopak, takže umožňuje důkladně prozkoumat různá sociální prostředí, která se z hlediska „velkých“ či politických dějin nezdaří být na první pohled důležitá, avšak často odhalují „podhoubí“, v němž mají „velké“ dějiny své kořeny.

Podstatným metodologickým rámcem této knihy bylo využití tzv. orální historie. Bez této mladé a rychle se rozvíjející metody, jejíž využití nachází své místo v české historiografii teprve po roce 1989, by tato studie byla významně ochuzena. Jedním ze specifíků této metody je, že historik se aktivně podílí na vzniku pramenů jednak způsobem jejich zaznamenání, jednak tím, jaké klade otázky. Orální prameny v principu poskytují dvojí druh poznatků: informace, které jsou z nějakého důvodu v písemných pramenech obtížně dohledatelné či neexistují vůbec (například o skutečných podmínkách, v nichž byli političtí vězni nuceni žít), a dále informace o tom, jak na pamětníka člověk či situace, o nichž vypráví, po letech působí, jak celou situaci subjektivně vnímá na rovině rozumové i emoční. Jinými slovy, subjektivní pohled, tvorba mýtů atd., které jsou integrální součástí tohoto druhu pramenů, nejsou slabinami, ale naopak velkou výhodou, která jejich výpovědní hodnotu zvyšuje, neboť ukazuje, jak vypravěči s danou vzpomínkou žijí, jak je ovlivnila. Orální prameny tedy nejsou nedokonalou náhražkou pramenů písemných, ale naopak originálním a nenahraditelným zdrojem informací.

Základním zdrojem informací o Františku Falerskim jsou písemné prameny tvořící součást archivních fondů a prameny v osobním vlastnictví, které jsem doplňovala prameny orálními a historickou, potažmo memoárovou literaturou.

V **Archivu Národního muzea** se nachází pozůstalost Františka Falerskiho obsahující jeho osobní dokumenty, korespondenci, materiály týkající se veřejné činnosti atd., ale také prameny patřící rodinným příslušníkům, především jeho rodičům a manželce. Tento osobní fond je pro bádání o Františku Falerskim základním zdrojem a podrobněji je pojednán níže. Archiv Národního muzea dále obsahuje i fond „K 231“.

Kromě řady jiných cenných pramenů obsahuje tento fond i mnoho pramenů dokládajících každodenní fungování ústředí této organizace, pracovní nasazení v něm panující, vysokou kvalitu odváděné práce atd. Ve 4. oddělení **Národního archivu** je uložen soudní a vězeňský spis Františka Falerskiho. Z těchto spisů je možno načerpat některé informace o soudním procesu a průběhu věznění z hlediska státní moci. **Archiv bezpečnostních složek** obsahuje dokumenty o zatčení a výsleších Františka Falerskiho a dalších zatčených osob, tj. materiály dokládající konstrukci jejich obvinění. **Centrum dějin české teologie** při Katedře fundamentální a dogmatické teologie Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy vlastní řadu osobních fondů přátel a spoluvězňů Františka Falerskiho (ThDr. Josefa Zvěřiny, Václava Vaška aj.). V Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd se nacházejí materiály týkající se K 231 a mezi nimi i prameny k aktivitám Františka Falerskiho po srpnové okupaci. **Archiv Univerzity Karlovy** disponuje materiály ke studiu Františka Falerskiho v letech 1946–1949 a studiu jeho manželky Aleny Falerské, roz. Sedmíkové. Ve Spolkovém katastru uloženém v **Archivu hlavního města Prahy** jsou zaregistrovány všechny pražské skautské organizace. Na základě informací z tohoto katastru je možné si utvořit představu o organizační složitosti a ideové mnohovrstevnosti skautského hnutí v pražské oblasti (podstatným pramenem je i rozsáhlá skautská pamětnická literatura, jakkoli odborná monografie k dějinám českého skautingu dosud nevznikla). Řád svatého Benedikta v České republice vlastní nezpracované písemnosti z pozůstalosti P. M. Klementa, OSB, zakladatele spolku Legio angelica. V **Archivu Junáka Skautského institutu** je uložena táborová kronika Falerskiho oddílu z roku 1945.

Pozůstalost Františka Falerskiho a jeho ženy Aleny Falerské mi věnovaly neteře paní Aleny, Mgr. Ivana Vítků a MUDr. Jana Žmolíková, která mi také mi umožnila nahlížet do osobních dokladů, studijních materiálů, korespondence a dalších pramenů soukromé i veřejné povahy. Skautské památky a dokumenty mi věnovali Ing. František Vilím a Pavel Mikovec, bývalí členové Falerskiho skautského oddílu. Většinu těchto materiálů jsem následně předala Archivu Národního muzea (ANM) a v rámci svého dočasného působení v této organizaci jsem uspořádala osobní fond „František Falerski“ a zpracovala k němu inventář. Materiály, které momentálně zpracovávám, věnuji státním institucím následně.

Oddíl Osobní doklady ve Falerskiho fondu obsahuje křestní list, občanskou legitimaci, průkaz o osvobození od vojenské povinnosti apod., ale také materiály vztahující se k jeho rehabilitaci, resp. krokům,

kteře paní Alena v této věci podnikla bezprostředně po manželově smrti i po roce 1989.

Studijní materiály obsahují materiály vztahující se k vysokoškolskému studiu Františka Falerskiho v letech 1946–1949 a 1968–1969, včetně seznamů přednášek a podrobných výpisků.

Součástí fondu je značné množství Falerskiho korespondence – rodinné, osobní i oficiální. Jsou to např. matčiny dopisy synovi z doby, kdy byl nuceně nasazen v Německém Brodě. Dopisy chlapců ze skautského oddílu z téhož období, kdy Falerski vedl oddíl na dálku, dokládají jeho pozici v oddílu a svědčí o vztazích, jaké k němu „jeho“ chlapci měli. Z období po návratu z vězení se dochovala korespondence mezi Alenou a Františkem Falerskými, která poskytuje obraz jejich komplikovaného vztahu. Falerskiho osobní korespondence dokládá poměrně bohaté sociální kontakty.

Osobní doklady, studijní materiály, korespondence, prameny k publikační a veřejné činnosti, rodinné fotografie apod. se zachovaly i po Aleně Falerské a jejich příbuzných. Tyto prameny dokládají především šíři aktivit paní Aleny a kvalitu jejich vztahů.

Několik osobních dokladů a hojná korespondence se zachovalo i po rodičích Františka Falerskiho, Julii a Františku Falerských. Díky pečlivosti paní Julie Falerské známe všechny dopisy, které její syn napsal rodičům z vězení.¹ Dochovala se i korespondence rodičů (především matky) s různými institucemi týkající se syna Františka v době od jeho zatčení až do propuštění na svobodu. Tyto dopisy se doplňují s dopisy obsaženými ve Falerskiho vězeňském spisu a dokládají úmornost téměř každého pokusu o kontakt se státní mocí. Korespondence od bývalých členů synova oddílu obsahuje především různá oznámení a dokládá snahu o udržení kontaktu s manželi Falerskými.

V pozůstalosti jsou rovněž deníky z let 1943–1948, skautské „cancbůchy“ a sešity s poznámkami z oblasti teologie či psychologie, blok s filosofickými poznámkami a kresbami apod. „Cancbůchy“ mají tradičně obsahovat veselé historky, v tomto případě se ale jedná o neobyčejně obsažný materiál k různým skautským aktivitám a dovednostem. Raritou je deník „Bonba“, který si František Falerski vedl s Vladislavem Klenerem ve dvou shodných kopiích.²

1 Jedná se o 183 dopisů, které paní Julie Falerská průběžně číslovala a opatřovala údajem o datu doručení, resp. odeslání adresátovi.

2 Název „Bonba“ je složeninou prvních slabik přezdívky obou chlapců. František Falerski získal pravděpodobně na gymnáziu přezdívku „Bonifác“, která se později zkracovala na „Bony“ (psáno též „Bonny“ či „Boni“). Prof. MUDr. Vladislav Klener, CSc. měl přezdívku „Bača“, neboť před válkou žil s rodiči na Slovensku.

Dochovaný skautský materiál je skutečně bohatý. Družinové a oddílové kroniky umožňují zmapovat činnost Falerskiho skautského oddílu. Všechny kroniky jsou vedené mezi skauty standardním způsobem, kdy se v psaní jednotlivých zápisů střídají členové oddílu. Ze zápisů o zdánlivě banálních událostech, hrách atd. můžeme činit závěry o intenzitě a šíři jejich činnosti, o konkrétních výchovných cílech a nástrojích používaných k jejich dosažení. Skromná skautská pozůstalost ing. Karla Štrauba (zejména jeho skautský deník) je zdrojem informací o činnosti oddílu před příchodem Františka Falerskiho a krátce po něm.

Podobně jako kroniky poskytují obraz činnosti oddílu interní bulletiny. Bulletin „Dědečkův kufr“ byl ručně psaný a ilustrovaný a koloval v jednom exempláři. Váže se k válečnému období oddílu. Bulletin „Gong“ vydávaný po válce pro skauty a vlčata měl zjevně ambici být „skutečným“ časopisem a podobně jako kroniky ilustruje především oddílovou činnost. Články, jejichž autorem je Františkem Falerski, ukazují jeho morální postoje a zásady, příznačná je už jejich dikce. Bulletin „Pěšiny“ psaný roverským kmenem je místem kultivované diskuse a svědčí mimo jiné o tom, jak se František Falerski vyrovnával s rolí vedoucího, je-li vedoucí postaven na roveň ostatním členům.³

Vývoj oddílu, ale například i budování vztahů s rodiči chlapců dobře ilustrují prameny jako „Kniha hlášení o podnicích konaných v klubovně“, táborové rozkazy, „Sdělení rodičům o situaci ve 4. skupině KČT“, oddílové přihlášky, „Zpráva o 1. rodičovské schůzi 4. pražského oddílu Junáka“ apod.

Ilustrační materiál obsahuje kromě rodinných a skautských fotografií i Falerskiho vlastní kresby a grafiky.

Jedním z klíčových pramenů pro období po roce 1959, tj. po návratu z vězení, jsou Falerskiho deníky psané od ledna 1962 do ledna 1968. Jedná se o téměř tisíc rukopisných stran v celkem šesti sešitech formátu A5⁴, které představují unikátní svědectví o celém spektru prožitků, pocitů, vzpomínek a názorů bývalého politického vězně snažícího se zařadit zpátky do společnosti, která se nejen zcela zásadně liší od prostředí, na něž byl zvyklý v době svého věznění, ale také od společnosti, jíž v roce 1949 nedobrovolně opustil. Kromě zápisů týkajících se Falerskiho soukromí, které mají často terapeutický účel, obsahuje deník i řadu úvah kunsthistorických.

3 Vlčata jsou ve skautském oddíle chlapci, kterým je maximálně 12 let a tvoří tzv. vlčáckou smečku, která slouží jako jakási příprava na vstup mezi starší hochy, „pravé“ skauty. Roveň jsou chlapci starší 15 let, kteří si program určují sami. Jejich heslem je „Sloužím“.

4 Stránky deníků jsou číslovány Františkem Falerskim, přičemž stránkování každého následujícího sešitu navazuje na sešit předešlý. Celkem mají deníky 953 stran.

Orální prameny jsem postupně získávala v letech 2011–2016. Rozhovory s pamětníky (narátory) byly vedeny nejčastěji při osobním setkání, ale také po telefonu, přičemž v řadě případů byly doplňovány následnou e-mailovou korespondencí. Specifickým případem je korespondence s doktorkou Vachtovou žijící v Curychu. V průběhu let jsme si spolu vyměnily celou řadu dopisů, které měly povahu rozhovoru. I tuto komunikace tedy zčásti řadím mezi prameny orální.

Pro pamětníky, kteří mi o Františku Falerskim vyprávěli, byla typická fascinace jeho osobou. Mnozí měli pocit, že ho výborně znali, ale ve skutečnosti to platilo jen o několika málo z nich. Jako by František Falerski na ty, kteří ho obklopovali, působil dojmem, že jsou si vzájemně blízcí. Určitá nekritičnost některých pamětníků k Falerskiho osobě také může vyplývat nejen z jeho schopnosti působit na lidi, ale také ze skutečnosti, že jeho život byl tragický a krátký a vzpomínka je časově již relativně vzdálená.

Mezi pamětníky je třeba vyzdvihnout profesora MUDr. Vladislava Klenera, CSc., který se znal ze všech žijících osob s Františkem Falerskim nejdéle a pravděpodobně i nejlépe. Byl to jeho spolužák, znali se ze spolku Legio angelica, byli skauti. Excelentní vyjadřovací schopnosti bývalého vysokoškolského pedagoga spolu s vědecky systematickou myslí umožnily profesorovi Klenerovi hovořit velmi plasticky a v kontextu o období, které spolu oba chlapi trávili ve škole i mimo ni.⁵ Osobní setkání se střídala s e-mailovou korespondencí.

Na Františka Falerskiho – skauta vzpomínali bývalí členové jeho oddílu: ing. Jiří Kněžů, CSc.; ing. Jiří Kutil, CSc.; Pavel Mikovec, můj otec Jaroslav Šikýř, ing. Zdeněk Vilím a ing. František Vilím. Velmi přínosné bylo setkání s Jiřím Kněžů, který sám působil v osmdesátých letech jako jeden z vedoucích vodáckého oddílu (jednalo se o skautský oddíl skrytý v pionýrské organizaci), takže se mohl velmi empaticky (ale nikoliv naivně!) a se znalostí věci vyjadřovat k výchovným postupům a organizačním schopnostem Františka Falerskiho. Vzhledem k tomu, že kontakty

5 Prof. MUDr. Vladislav Klener, CSc. (*1927), skauty přezdívaný Bača, vystudoval Lékařskou fakultu UK. Věnoval se vnitřnímu lékařství, od roku 1961 radiobiologii a klinické radiační patologii. Přednášel na 3. lékařské fakultě UK a na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze. V roce 1995 se stal ředitelem nově zřízeného Státního ústavu radiační ochrany. V letech 1996–2007 pracoval ve Státním úřadě pro jadernou bezpečnost. Byl členem spolku Legio angelica a v letech 1945–1948 vedl vlastní skautský oddíl.

Professor Klener se na můj popud a navzdory svému vysokému věku zapojil do identifikace některých pramenů týkajících se spolku Legio angelica (viz níže), které vlastní benediktinské opatství, a také se díky svým osobním kontaktům aktivně snaží o uchování řady cenných pramenů týkajících se skautingu.

mezi Františkem Falerskim a bývalými členy jeho oddílu pokračovaly, byť v omezené míře, i v průběhu věznění a po něm, bylo možné sledovat, jak se bývalý vedoucí jevil „svým hochům“ po letech.

Zvláštní postavení mezi pamětníky má i JUDr. Jiří Navrátil, který se s Františkem Falerskim znal už od skautských let, byl spolu s ním vězněn a v kontaktu s ním zůstal až do jeho smrti. Pan doktor Navrátil mi poskytl velké množství informací ze všech zmiňovaných období.

Dalšími pamětníky, kteří se mnou hovořili či jinak komunikovali o Františku Falerskim ve vězení, byli ing. Pavel Holý, Bohumír Jakubják, Jiří Stránský a J. Havel. Pavel Holý se dobře znal i s Alenou Falerskou.

Mgr. Marek Světlík je bývalý spolupracovník Františka Falerskiho z podniku Aritma, kde Falerski tehdy pracoval jako soustružník. Marek Světlík se s ním vídal prakticky každý pracovní den a popsal mi nejen podmínky, které na pracovišti panovaly, ale také péči, se kterou se František Falerski položil do role jeho neformálního učitele.

Za vyprávění o soukromém životě rodiny Sedmíkových, paní Aleně, jejím prvním manželství a jejím soužití s Františkem Falerskim vděčím oběma neteřím Aleny Falerské, MUDr. Janě Žmolíkové a Mgr. Ivaně Vítků. Díky nim jsem se mohla velmi podrobně seznámit s rodinným kontextem Falerskiho života po boku paní Aleny a získat řadu postřehů o jeho projevech a názorech. Celou řadu dopisů mi napsala důvěrná přítelkyně paní Aleny a nadřízená Františka Falerskiho v Galerii Platýz PhDr. Ludmila Vachtová, která od roku 1972 žije a působí ve Švýcarsku.⁶ Drobné, ale důležité informace jsem obdržela po telefonu i od PhDr. Zory Dvořákové a Jiřího Zachariáše.

Ve stadiu zpracování jsou také některé rukopisy Falerskiho článků, dokládající jeho snahu o intelektuální seberealizaci v oblasti umění. Bibliograficky zpracovány jsou zatím jen částečně, neklademe si nárok na úplnost (soupis článků otištěných v dobovém tisku srov. v Prameňech). Časopisecké články a knižní kapitoly, jejichž autorem je František Falerski, nabízejí sondu do způsobu, jakým ve formálních textech rozvíjí myšlenku, argumentuje ve prospěch svého názoru apod. Tyto texty také dokládají jeho profesní kontakty.

6 PhDr. Ludmila Vachtová, přední česká teoretička a kritička umění, aktivní skautka. Od roku 1955 pracovala v časopise *Výtvarné umění* a externě studovala kunsthistorii, v roce 1964 přešla do nově založeného periodika *Knižní kultura*. Ujala se také správy galerie na Karlově náměstí a realizovala výstavy soudobého umění. V roce 1966 odešla z *Knižní kultury* do Galerie Platýz. Od roku 1957 se intenzivně věnovala Františku Kupkovi. S JUDr. Alenou Falerskou se seznámila prostřednictvím Františka Falerskiho.

Dětství a mládí

Rodina a škola

Rodina a škola představují přirozenou základnu dětství a dospívání. Pro prvorepublikovou městskou rodinu je charakteristické zjednodušování její struktury a také její zmenšování, jako důsledek snižující se porodnosti a trendu oddělování bydliště jednotlivých generací. Rodina je samozřejmě takovým sociálním prostředím, které si dítě zvolit nemůže, na rozdíl od školy, ačkoli je velmi nepravděpodobné, že by se v předválečném Československu dítě mohlo na výběru obecné školy podílet. Rozhodovali rodiče, kteří se v případech nejen střední třídy v naprosté většině případů rozhodli pro nejbližší místní školu. Volba vzdělávací instituce na druhém a eventuálně i třetím stupni se odvíjela od takových faktorů, jako byly školní výsledky, ekonomická situace rodiny atd., ale v některých rodinách již i od přání dítěte.

František Falerski vyrůstal s otcem a matkou ve středostavovské rodině, o které můžeme říci, že byla v mnoha ohledech průměrná. Výjimku představuje relativně vysoký věk, v němž oba rodiče vstupovali do manželství, a volba církevní základní školy. František Falerski se narodil 3. dubna 1927 v Praze a byl pokřtěn jako František Jan Vojtěch Antonín.⁷ Otcí Františku Falerskimu (* 11. 12. 1886) bylo v době narození syna 40 let, matce Julii Falerské, rozené Moldánkové (* 10. 12. 1889), bylo 37 let. Otec byl soukromým úředníkem a matka byla v domácnosti. Sňatek uzavřeli 24. června 1926. Oba tedy vstupovali do manželství ve věku mnohem vyšším, než byl průměrný věk vstupu do manželství v předmnichovské

⁷ V pozůstalosti Františka Falerskiho se zachovaly dva křestní listy. První je datovaný 19. 4. 1927 a je na něm explicitně uvedeno, že se vydává pro polský konzulát. Druhý byl vydaný 22. 5. 1929. Oba křestní listy obsahují stejné informace o dítěti i rodičích. ANM, fond František Falerski, inv. č. 1.

republiky a také se v nadprůměrně vysokém věku stali rodiči.⁸ Je možné, snad i pravděpodobné, že František Falerski zůstal jedináčkem právě kvůli vysokému věku svých rodičů. Pokud však vezmeme v úvahu, že dle sčítání obyvatel z roku 1930 měla městská úřednická rodina v průměru 1,7 dětí, je možné, že manželé Falerští neměli více dětí proto, že v prostředí, v němž žili, nebylo neobvyklé mít pouze jedno dítě.⁹

Manželé Falerští byli po většinu svého života příslušníky střední vrstvy jak z hlediska ekonomického, tak společenského.¹⁰ František Falerski starší se narodil ve Stryji v Polsku (později SSSR),¹¹ jeho mateřskou řečí byla čeština a pravděpodobně navštěvoval obchodní školu.¹² V roce 1908 se odstěhoval na území bývalé Jugoslávie a v Praze se natrvalo usadil v roce 1926. V období do roku 1932 postupoval na kariéřním žebříčku a z privátního úředníka se vypracoval na prokuristu a disponenta.¹³ V roce 1932 pracoval u Pražské akciové tiskárny, kde pobíral pěkný úřednický plat 2 000 Kč měsíčně, který mu umožnil pronájem dvoupokojového bytu za roční nájemné 6 000 Kč.¹⁴ Výše platu odpovídala střední vrstvě, stejně jako velikost bytu.¹⁵ O práci v této firmě však František Falerski starší přišel, byť z pramenů není zřejmé kdy. Pravděpodobně v třiatřicátém roce si však opět našel zaměstnání. Tentokrát se jednalo o místo obchodního zástupce u benzinařské firmy, kde měl údajně vydělávat na provizích slušné peníze.¹⁶ S ohledem na panující poměry lze říci, že otec rodině zajišťoval dobrý životní standard (František Falerski dokonce hovoří o služce, ale této příjmové skupině by spíše odpovídala posluhovačka).¹⁷

Nedostatek pramenů neumožňuje zjistit, jaký měli Falerskiho rodiče majetek. On sám se o žádné nemovitosti, kterou by jeho rodiče koupili nebo zdělili, nikde nezmiňuje, jeho neteře o žádné nemovitosti neví a ani jiné prameny, které by takové vlastnictví dokládaly, nejsou k dispozici. Potvrzeno máme pouze to, že si do pronajatých bytů koupili vlastní

8 Srov. V. Průcha a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa I*, s. 229.

9 Tamtéž, s. 396.

10 Údaje o dětství rodičů v denících z let 1962–1968 jsou velmi kusé a neověřitelné, takže není možné říci, z jakého prostředí rodiče vyšli.

11 NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, policejní přihlášky.

12 Deníky Františka Falerskiho z let 1962–1968 (dále citováno jako „Deníky 1962–1968“), s. 187. Nelze ověřit (viz výše).

13 NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, policejní přihlášky.

14 NA, fond Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, zpráva obvodního inspektora.

15 V. Průcha a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa I*, s. 242.

16 Deníky 1962–1968, s. 188.

17 Tamtéž, s. 105.